

Hummelo

Tolstraat 2

Introductie

Op dit moment worden plannen gemaakt voor de verbouwing van boerderij 'De Kip', Tolstraat 2 in Hummelo. Vanwege de status van Rijksmonument is aan ARCX gevraagd om een bouwhistorische verkenning met waardestelling uit te voeren. Aan de hand van de resultaten van het onderzoek kan bepaald worden welke cultuurhistorische waarden bij de veranderingen in het geding zijn en waar de ruimte ligt voor nieuwe ontwikkelingen.

onderzoek

Het onderzoek was gericht op het in kaart brengen van de bewaard gebleven historische structuur van de boerderij en de daarin te onderscheiden bouwfasen. Allereerst zijn de aanwezige gegevens in de literatuur en archieven geïnventariseerd. Hiervoor is een bezoek gebracht aan het Erfgoedcentrum Achterhoek en Liemers in Doetinchem en zijn bij het Kadaster kadastrale hulpkaarten geraadpleegd. Via diverse beeldbanken is historisch beeldmateriaal verzameld. Vervolgens is het gebouw zelf onderzocht, het veldwerk is uitgevoerd op 15 oktober 2019. Het onderzoek heeft plaatsgevonden conform de Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek van april 2009.

digitale rapportage

Alle onderzoeksgegevens zijn chronologisch geordend en digitaal gepresenteerd in opeenvolgende vensters in een tijdlijn en voorzien van een waardering op www.tijdbeeld.com. De directe link naar de rapportage is: <http://www.tijdbeeld.com/projecten/120/hummelo>

Hoewel via de website een PDF-versie van het rapport gegenereerd kan worden, is dit hoofdzakelijk bedoeld als archieffunctie. Tekst en afbeeldingen zijn optimaal te bekijken via bovenstaande link.

situering

De boerderij is gelegen op een ruim erf ten noordwesten van de dorpskern van Hummelo, daar waar de landbouwgronden omsloten zijn door de Tolstraat, Kipstraat en Torenallee. Het erf is bereikbaar via een smalle onverharde laan vanaf de Tolstraat.

beschrijving

De boerderij is gebouwd op een T-vormige plattegrond en telt één bouwlaag onder een met gesmoorde gegolfde pannen gedekt wolfdak. In het voorste dakschild is een brede dakkapel opgenomen en op de nok staat boven het woongedeelte aan de voorzijde een gemetselde schoorsteen. De gevels zijn opgetrokken in schoon metselwerk in kruisverband, in de voorgevel uitgevoerd met vlechtingen.

De voorgevel bevat links twee houten rondboogvensters met schuiframen met een roedenverdeling en rechts de voordeur met bovenlicht met roedeverdeling, allen afgesloten door rondbogen met natuurstenen sluitstenen. Geheel rechts een kleiner venster met roedeverdeling onder een rollaag. De vensters hebben

natuurstenen onderdorpels. De onderramen van de rondboogvensters en de andere vensters van het woongedeelte zijn afsluitbaar via houten luiken die draaien op duimgehengen. Geheel linksonder een kelderlicht onder een rollaag. Op de zolderverdieping is de gevel voorzien van twee ellipsvormige vensters met kruisvormige roeden.

Het voorste deel van de linker- en rechter zijgevel is uitgebouwd en iets hoger opgetrokken. De uitbouw aan de linkerkant is blind en heeft kiezels in de hoekoplossingen. De gevel is hier voorzien van een kelderlicht onder een segmentboog. De linker zijgevel bevat verder een houten deur met rechts daarvan één gietijzeren stalvenster en links vijf betonnen stalvensters.

In de rechter zijgevel is het uitgebouwde deel voorzien van een stolpvenster en een deur met zijlicht, beiden onder een rollaag en met toepassing van bakstenen onderdorpels. In achterste deel van de rechter zijgevel zijn vijf betonnen stalvensters geplaatst.

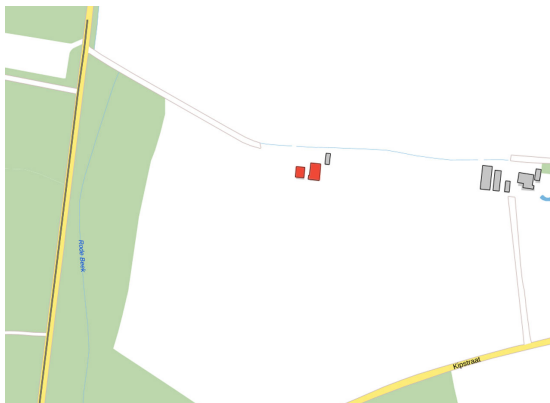
De achtergevel bevat centraal een dubbele baander, geflankeerd door kleine gietijzeren stalvensters en houten staldeuren aan de zijanten. Op zolder bevat de gevel een hooiluik.

Aan de westzijde van de boerderij staat op het erf een bakstenen schuur, opgetrokken op een rechthoekige plattegrond met een afgewolfd zadeldak.

De zuidgevel heeft centraal een baander onder een korfboog, geflankeerd door hoge stalvensters en staldeuren onder korfbogen. In de zijgevels waren oorspronkelijk mestdeuren aangebracht, later zijn hieraan betonnen stalvensters toegevoegd.

Overzicht van de voorzijde van boerderij De Kip en de (links) naastgelegen schuur vanaf het zuidoosten.

Huidige topografische ondergrond met daarop de situering van de onderzochte boerderij en schuur rood gearceerd (Bag viewer).

Luchtfoto van het erf van boerderij De Kip met links de laan die het erf vanaf de Tolstraat ontsluit.

Een deel van de voorgevel en linker zijgevel van de boerderij.

Achtergevel en linker zijgevel van de boerderij.

Achtergevel en rechter zijgevel van de boerderij.

Voorgevel van de schuur.

Linker zijgevel van de schuur.

Achtergevel en rechter zijgevel van de schuur.

Overzicht van het erf vanaf het noordwesten.

Advies en waardering

samenvatting van de bouwgeschiedenis

Boerderij De Kip aan de Tolstraat 2 in Hummelo dateert in zijn huidige opzet waarschijnlijk al uit de 17e eeuw. Op dit erf is in de 16e eeuw al sprake van een boerderij met dezelfde naam. De vrijstaande schuur die naast de boerderij staat is waarschijnlijk in de 18e eeuw gebouwd.

In de 17e of het begin van de 18e eeuw werd het woongedeelte aan de linker zijde uitgebreid met een opkamer boven een gewelfkelder. Omstreeks 1850 gaf de toenmalige eigenaar, Hendrik Jacob Carel Johan van Heeckeren, opdracht voor het vernieuwen van de voorgevel in een voor dit soort boerderijen ongebruikelijke vormgeving.

In 1888 werd de schuur een stukje verlengd en omstreeks 1900 verlengde men ook het bedrijfsgedeelte van de boerderij. Tegelijk verving men de rieten kap voor een dekking met pannen. In het woongedeelte kwam achter de voordeur een gang en de woning werd met enkele vertrekken in het bedrijfsgedeelte uitgebreid. Na de Tweede Wereldoorlog werd het woongedeelte opnieuw gemoderniseerd; de rechter zijkamer werd breder en op de zolder kwamen twee slaapvertrekken, bereikbaar via een vaste trap. De schuur werd ingericht voor het houden van varkens en in 1972 werd de stalinrichting van de boerderij vernieuwd. Daarbij plaatste men nieuwe betonnen stalvensters. Achter de keuken kwamen nieuwe sanitaire ruimtes, waarvoor de gang verder naar achteren doorgetrokken werd.

waardering

De cultuurhistorische waardering is onderverdeeld in een aantal deelwaardestellingen. Daarnaast worden de bouwfasering en de waardering visueel gepresenteerd op de faserings- en waarderingsplattegronden. Deze zijn tevens in hogere resolutie te downloaden onder de knop 'bijlagen'.

algemene historische waarden en waarden vanuit de gebruikshistorie

- De boerderij is van algemeen belang vanwege de herinnering aan en de verwijzing naar bewoning en de ontwikkeling van het boerenbedrijf op de hogere gronden langs de Oude-IJssel in de marke Hummelo. Op het huidige erf stond in ieder geval al vanaf de 16e eeuw een oudere voorganger.
- De boerderij is van belang als pachtboerderij, aanvankelijk in het bezit van Doesburgse notabelen en vanaf 1775 als onderdeel van het landgoed Enghuizen.
- Het belang van het historisch gebruik van de boerderij blijkt in conceptuele zin uit de scheiding tussen een woongedeelte aan de ene en een werkgedeelte aan de andere zijde. Daarnaast herinnert concreet de indeling en vormgeving van het woon- en bedrijfsgedeelte (ondanks wijzigingen in de 20e eeuw) nog op

tastbare wijze aan het historisch gebruik vanaf de 19e eeuw: een driebeukig bedrijfs gedeelte met stal functie en middendeel met daarboven een oogstberging aan de achterzijde en een indeling aan de voorzijde met een middenvertrek (heerd) en twee zijvertrekken met links een melk- en provisiekelder en opkamer.

ensemblewaarden en stedenbouwkundige waarden

- De stedenbouwkundige/landschappelijke waarde van de boerderij wordt hoofdzakelijk bepaald door de solitaire en prominente ligging op een verhoging in het landschap. De boerderij ligt van oudsher op de rand van een dekzandrug.
- De boerderij is van belang vanwege de situering op een ruim en open erf, van oudsher toegankelijk via een rechte doodlopende toegangsweg,
- De boerderij vormt samen met de naastgelegen schuur een historisch ensemble, de historische indeling en inrichting van het erf is verdwenen.

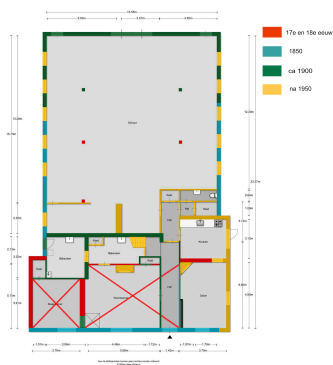
architectuurhistorische waarden

- De esthetische kwaliteiten van het gebouw zijn gelegen in het aanzien van een traditioneel vormgegeven hallehuis, uitgevoerd in schoon metselwerk en voorzien van een afgewolfd en met pannen gedekt dak.
- Het gebouw is van belang vanwege het in een traditioneel ambachtelijke stijl vormgegeven exterieur van de boerderij en de omstreeks 1850 gerealiseerde modernisering van de voorgevel in een voor boerderijen ongebruikelijke stijl die verwant is aan het neoclassicisme.
- Met betrekking tot het interieur ligt de architectuurhistorische waarde in de reeds genoemde, deels bewaard gebleven indeling van woon- en bedrijfs gedeelte.
- De schuur is van belang vanwege de in een traditioneel ambachtelijke stijl vormgegeven hoofdvorm en de in 1888 gerealiseerde nieuwe zuidgevel.

bouwhistorische waarden

- De boerderij is van belang vanwege de grotendeels bewaard gebleven constructieve opzet van de nieuwbouw en de uitbreiding uit de 17e, 18e en 19e eeuw, bestaande uit een gebintenstructuur die van voor tot achter loopt, de enkelvoudige zolderbalklaag in het woongedeelte en de bewaard gebleven eiken daksporen.

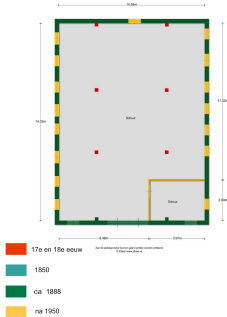
- Uit de indeling van met name het woongedeelte van de boerderij is de historisch-ruimtelijke ontwikkeling van het gebouw nog goed afleesbaar. Deze geschiedenis is direct te koppelen aan de traditie en modernisering van de agrarische bedrijfsvoering en het wooncomfort.

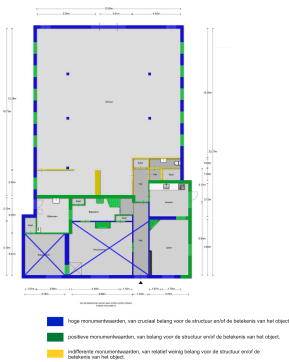
Faseringsstekening van de begane grond.

Faseringsplattegrond van de zolderverdieping.

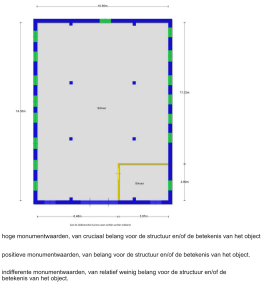
Faseringsplattegrond van de schuur.

Waarderingsplattegrond van de begane grond.

Waarderingsplattegrond van de zolderverdieping.

Waarderingsplattegrond van de schuur.

Historische gegevens

Het dorp Hummelo is in de middeleeuwen ontstaan op een oeverwal van de Oude IJssel. De plaats wordt in 828 voor het eerst genoemd. De rivier had tot de bedijking in de Middeleeuwen een sterk meanderend verloop, waardoor verschillende oude stroomgeulen en afgesneden armen ontstonden. Direct langs de rivier liggen de zogenaamde stroomruggen of oeverwallen: langgestrekte zones waar het water voor de bedijking mengsels van zand en klei afzette. Op deze hoger gelegen, vruchtbare gronden ontstonden aan weerszijden van de rivier de eerste nederzettingen. De oudere boerderijen vooral gesitueerd op de hogere oeverwallen en langs de dijken.

De nadruk in het boerenbedrijf lag tot halverwege de 19e eeuw vooral op het gemengd bedrijf, in de loop der tijd verschoof het accent steeds meer richting de veeteelt. De nabij gelegen woeste gronden werden in de loop van de 19e eeuw ontgonnen, voor zover zij niet behoorden bij de nabijgelegen adellijke landgoederen. Door de komst van kunstmest was de heide namelijk niet langer noodzakelijk voor het weiden van de schapen en het leveren van plaggen voor in de potstal. De lagere komgronden deden dienst als hooiland. Op de rivierklei, dichtbij de belangrijke centra van baksteenfabricage, vond de versterking van de boerderijen vroeg plaats, vanaf de tweede helft van de 16e eeuw kwamen langs de rivieren al baksteengevels voor

historische bronnen

De vroegste vermelding van De Kip dateert uit 1555. In dat jaar wordt melding gemaakt van het verpachten van een stuk land genaamd de Kleine Kip. In de markestukken van Hummelo wordt in 1637 de Doesburgse burgemeester Derck van Suylen (van Natewisch) als eigenaar genoemd. De Kip bleef lang in het bezit van Doesburgse families, in 1715 is burgemeester Jan Georg van Lamsweerde in het bezit van de boerderij. In 1775 is De Kip in het bezit gekomen van de familie van Heeckeren van het nabijgelegen landgoed Enghuizen.

De boerderij draagt de naam 'De Kip' dus al meer dan 450 jaar, een naam die overigens niets te maken heeft met pluimvee. Kip verwijst naar het werkwoord 'kiepen' en heeft betrekking op een brug die open kan door te 'kippen', een eenvoudige ophaalbrug dus.

Nabij de onderzochte boerderij liep evenwijdig aan de Tolstraat de beek de Leigraaf met een brug over de toegangsweg naar het erf. In de markestukken van 1707 en 1728 worden onderhoudsposten van deze brug gemeld. (H. Stam, Historie Gemeente, Boerderij de Kip aan de Tolstraat, De Hessenkoerier, jrg 21, 4 feb 1989)

bouwtraditie en bedrijfsvoering

De ruimtelijke ontwikkeling van boerderijen in het oosten van ons land kan niet los gezien worden van de boeren-bedrijfsvoering in relatie tot het gebruik van het omliggende cultuurlandschap. Traditioneel voeren de boerenbedrijven een gemengd bedrijf. In de vroege middeleeuwen ontstond een heidegericht landbouwsysteem, dat gekenmerkt werd door een intensiever gebruik van de heidevelden en het ontstaan van open akkercomplexen. De eerste open akkercomplexen kenden een weide-braaksysteem. Op delen van de akkers werd afwisselend ook vee geweid. Om de grond niet uit te putten gingen de boeren over op plaggenbemesting. Tot ver in de 18e eeuw was de veehouderij minder sterk ontwikkeld en diende deze hoofdzakelijk voor de productie van stalmest. Verse melk werd alleen voor eigen gebruik geproduceerd en van

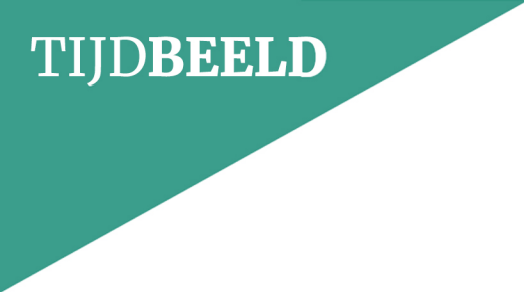
de overige melkproducten was alleen boter voor langere tijd houdbaar. De stalmest werd in potstallen verzameld waar zich in de loop van het jaar een dikke laag mest opbouwde die gemengd werd met strooisel. Deze natuurlijke meststof verspreidde men over het bouwland dat door dit compostmengsel steeds hoger kwamen te liggen. Vanuit de nederzettingen groeide het akkerareaal aaneen tot een gezamenlijk akkerlandcomplex: een enk. Hoofdzakelijk verbouwde men rogge, afgewisseld met haver, gerst en boekweit. Het heidegericht potstalsysteem kon eeuwenlang stand houden, de omvang van de bedrijfsvoering was daarbij afhankelijk van de hoeveelheid mest die beschikbaar was. Tot ver in de 19e eeuw waren de meeste landbouwbedrijven kleinschalig en voor het grootste deel zelfvoorzienend. Dit betekende dat er weinig ruimte was voor specialisatie. Deze behoudende en traditionele aanpak wordt in beschrijvingen vaak gekarakteriseerd als een achterlijke en onrendabele wijze van exploitatie. Rationeel gezien, gaven de boeren op een weldoordachte en op duurzaamheid gerichte wijze vorm aan hun bestaan. Hun handelen was primair gericht op continuïteit en bestaanszekerheid en zeker niet op winstmaximalisatie.

Traditioneel waren alle boerderijen in oost-Nederland en het aangrenzende Duitse grondgebied van het hallehuistype en dus driebeukig. De dragende constructie van alle boerderijen en schuren was opgebouwd met ankerbalkgebinten. Voorbeelden van dit constructieprincipe kennen we al uit de late 15e eeuw. Ankerbalkgebinten bestaan uit twee stijlen waartussen op ongeveer driekwart van de hoogte een balk, de 'ankerbalk' was bevestigd. De verschillende gebinten waren in de lengterichting van de boerderij met platen aan elkaar verbonden. Alle hoeken tussen stijlen, balken en platen waren verstevigd met respectievelijk korbelen en windschoren. Deze constructie maakte een zeer efficiënt gebruik van de ruimte mogelijk. Zo efficiënt dat dit constructieprincipe, dat aan het eind van de middeleeuwen algemeen gangbaar werd, tot aan de Tweede Wereldoorlog in gebruik zou blijven. Toen werd het maken van de bewerkelijke pen-en-gat verbindingen door de sterk gestegen arbeidskosten te duur.

In de bijlagen wordt een overzicht gegeven van de samenhang tussen bouwtraditie, bedrijfsvoering, dateringscriteria en de ruimtelijke ontwikkeling van de boerderijbouw in oost-Nederland.

De omgeving van De Kip op de vroegste topografische kaart uit het midden van de 19e eeuw.

17e eeuw

Boerderij De Kip is een stuk ouder dan de voorgevel uit omstreeks 1850 doet vermoeden. De hoofddraagconstructie die achter de gevels schuil gaat is grotendeels in één bouwfase tot stand gekomen en dateert in hoofdopzet waarschijnlijk uit de 17e- of het begin van de 18e eeuw. De omvang van deze boerderij is weergegeven op de kadastrale minuutkaart van 1832. Het pand was destijds een stuk korter en rechtsvoor nog niet uitgebouwd. De huidige omvang is tot stand gekomen na een verlenging aan de achterzijde omstreeks 1900 en het uitbouwen van de kamer rechtsvoor rond 1950.

gebintconstructie en kap

Oorspronkelijk had het gebouw een rieten dak dat gedragen werd door rechthoekige eiken daksporen. In de huidige situatie is aan de voorzijde een substantieel deel van deze daksporen nog aanwezig, deze zijn onderling verbonden met eiken haanhouten. De sporenkap wordt ondersteund door platen die doorlopen van voor- tot achtergevel. In de oorspronkelijke situatie rustten deze platen op vier eiken ankerbalkgebinten waarvan de achterste drie bewaard zijn gebleven. Het eerste gebint stond ter hoogte van de voorgevel. De stabiliteit in de langsrichting werd geborgd door de windschoren die in de gebintstijlen en gebintplaten gepend zijn. De gebinten zijn van voor naar achter genummerd met gehakte telmerken. Onderscheid tussen links en rechts is gemaakt door een rechte beitel (rechts) en een guts (links) te gebruiken. De windschoren zijn op dezelfde wijze zelfstandig doorgenummerd van voor naar achteren. Hieruit blijkt dat de (verdwenen) windschoren met het telmerk I uit de voorgevel staken en daar de waarschijnlijk houten topgevel ondersteund moeten hebben.

indeling

De ankerbalkgebinten stonden dus zowel in het woon- als in het bedrijfsgedeelte en verdeelden de beschikbare ruimte in een hoge middenbeuk en twee lagere zijbeuken. Deze in de late middeleeuwen ontstane boerderijvorm combineerde woon-, stal- en tasruimte onder één dak, was zeer geschikt voor het gemengd bedrijf en is in heel Oost-Nederland en het aangrenzende Duitse grondgebied toegepast. De middenbeuk werd in het bedrijfsgedeelte benut als deel of dorsvloer. Boven de relatief laag liggende ankerbalken was ruimte voor de opslag van hooi of ongedorst graan. Aan weerszijden van de deel stond het vee gestald in potstallen. Op de eiken gebintstijlen markeren oude verbindingssporen de oorspronkelijke (lagere) hoogte van de steekrijen. Deze droegen de balklagen van de destijds lager gelegen hildenvloeren en steunden de reppels waartussen de koeien aangebonden waren.

In het woongedeelte bevond zich aan de voorzijde centraal het woonvertrek, ook wel de heerd genoemd. Deze kamer was van oudsher het enige vertrek waar het haardvuur brandde en waar daarom gekookt, geleefd en zelfs geslapen werd. Op de heerd kwamen meestal één of meerdere bedsteden uit. In de huidige boerderij besloeg de heerd in deze bouwfase het middenvertrek en de naastgelegen gang. Boven de hier later aangebrachte plafonds (gedeeltelijk verwijderd voorafgaand aan het veldwerk) bevinden zich nog de enkelvoudige, eiken zolderbalklaag en enkele brede eiken vloerdelen uit de bouwtijd. Ook zijn boven de later geplaatste schouw in het middenvertrek op de balklaag de aftekening en roetsporen te zien van een oudere,

veel grotere schouw die tegen de achterwand stond.

De vloerconstructie van de linker zijkamer is eveneens opgebouwd uit enkelvoudige eiken balken. Dit vertrek was wellicht in deze bouwfase al onderkelderd. De van binnen gepleisterde kelder met tongewelf is lastig in de tijd te plaatsen, maar kan zeker nog uit de 17e- of 18e eeuw dateren. De rechter zijkamer lag oorspronkelijk in het verlengde van de rechter zijgevel en is pas veel later uitgebouwd.

gevels

Het gebint dat ter hoogte van de huidige voorgevel stond maakte zeer waarschijnlijk deel uit van een vakwerkgevel: een houten raamwerk met een vulling van vlechtwerk en leem of een betimmering van houten planken. Het is goed denkbaar dat ook de overige gevels destijds grotendeels in vakwerk waren uitgevoerd. De versterking van boerderijen bleef in de 17e- en 18e eeuw vaak beperkt tot alleen het voorhuis of soms zelfs alleen een gedeelte daarvan. Het oudste stenen onderdeel was dan meestal de kelder met daarboven de opkamer. Mogelijk was dit ook bij De Kip het geval. Het muurwerk van het uitgebouwde deel van de linker zijgevel met daaronder de kelder is namelijk voorzien van hoekoplossingen met zogenaamde klezoren (kwart van de lengte van een baksteen). Een dergelijke hoekoplossing werd in stedelijke context tot in de vroege 18e eeuw toegepast.

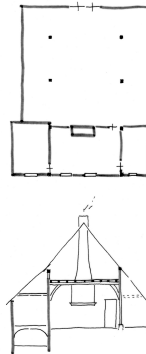
schuur

Aan de westzijde van de boerderij werd een vrijstaande schuur gebouwd, in hoofdopzet zou deze schuur al uit de late 17e of de 18e eeuw kunnen dateren. Op het kadastrale minuutplan van 1832 staat dit gebouw al ingetekend, zij het een stukje korter dan in de huidige situatie. Dit komt overeen met de omvang van een gebintconstructie, bestaande uit drie ankerbalkgebinten die het dak ondersteunen. Deze gebinten zijn van eikenhout gemaakt en voorzien van gehakte telmerken (1 tm 3). Er is geen onderscheid gemaakt tussen links en rechts en de windschoren zijn doorlopend genummerd en met een rechte beitel (oost) en een guts (west) aangebracht.

De hilden zijn later een keer vernieuwd en een stukje naar boven verplaatst. Ook de daksporen behoren niet meer tot de oorspronkelijke opzet. Op de gebintstijlen zijn de afgezaagde pen-en-gatverbindingen van de verdwenen steekrijen nog waar te nemen.

Overzicht van het bedrijfsgedeelte (de deel) in de richting van het voorhuis. Oorspronkelijk werd de ruimte in de boerderij verdeeld door vier eiken ankerbalkgebinten. Het gebint op de voorgrond is van naalddhout en is later toegevoegd bij de verlenging omstreeks 1900.

Schetsmatige weergave van de plattegrond en doorsnede van boerderij De Kip in de 17e eeuw.

De eiken gebintenstructuur is genummerd met gehakte telmerken. Op de foto een detail van het vierde gebint (voorheen het laatste gebint), de schuine windschoren zijn ook van voor naar achteren genummerd (VII en VIII).

De gebinten stonden ook in het woongedeelte en de daarop rustende gebintplaten liepen helemaal door van voor- tot achtergevel. Het eerste gebint stond ter plaatse van de voorgevel en is verdwenen bij de totstandkoming van de nieuwe voorgevel omstreeks 1850. De gebintplaat is nog aanwezig, met geel omcirkeld de pengaten van de verdwenen gebintstijl en het korbeel.

Overzicht van de kapconstructie, met aan de voorzijde (rechts) de oorspronkelijke eiken daksporen en haanhouten. De sporenkap is later voorzien van rondhouten en (aan de achterzijde) rechthoekige naaldhouten daksporen. Ook de kapsanten die op de foto staan zijn later aan de gebintconstructie toegevoegd.

Eiken daksporen en haanhouten ter plaatse van het rookkanaal aan de voorzijde.

Detail van één van de gebintstijlen in het bedrijfs gedeelte. Onder de huidige hildenvloer getuigt een pengat van een oudere vloerhoogte.

De heerd bevat nog de oorspronkelijke, enkelvoudige eiken balklaag die is opgelegd in de voorgevel en de scheidingsmuur tussen woon- en bedrijfs gedeelte. Er zijn zelfs enkele brede vloerdelen bewaard gebleven.

Boven de later vernieuwde schouw zijn in de oorspronkelijke balklaag de roetsporen en een raveling van een oudere schouw te zien.

Kelder met tongewelf onder de linker zijkamer van het woongedeelte.

De linker zijkamer met ondergelegen kelder had al in de 17e- of vroege 18e eeuw bakstenen gevels. In de hoek bij de regenpijp zijn zogenaamde klezoren als hoekoplossing toegepast (geel omkaderd).

Overzicht van de linker zijkamer aan de voorzijde, met enkelvoudige eiken balklaag.

